

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

שבת שלום ומבורך.

מאיר שולביץ-מרדכי הגר

להערות: 0775558617 או במייל meir.s1000@gmail.com

גוי שעוסק בתורה, הרי הוא ככה"ג – הייתכן?!

שאלה. ויקרא פרק יח פסוק ה , אשר יעשה אותם האדם – תניא, היה ר' מאיר אומר, מניין שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה שהוא ככהן גדול, ת"ל אשר יעשה אותם האדם, כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא אדם, הא למדת שאפילו עובד כוכבים ועוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול [כ"ק ל"ח א.], וצ"ע דהאיך אפשר לומר שהוא ככהן גדול והרי אינו מקבל שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה כמבואר בגמ' שם להדיא.

תשובה.

א. קושיא זו נמצאת כבר בחידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף לח עמוד א, ומיהו קשיא לי היאך הוא ככה"ג שהרי אינו מקבל שכר כמצווה ועושה אלא כמי שאינו מצווה ועושה. (ונראה שהניח שם בקושיא) ב. במשך חכמה פרשת וירא, כתב כדרכו דברים עמוקים בעניין זה.

וזה שאמרו בשבת דף פג, ב: לעולם אל ימנע אדם מבית המדרש ומדברי תורה, ואפילו בשעת מיתה שנאמר: "וזאת התורה אדם כי ימות באוהל" (במדבר יט, יד) – אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה. פירוש, דאמרו פרק קמא דברכות, אם רואה אדם שיצרו מתגבר עליו ואמר לו יזכיר לו יום המיתה וכו', הרי דיום המיתה מועיל להחליש הרע ולבלע היצר יותר מתורה ומקריאת שמע. ואם כן, אם תאמר כי התורה אינו רק להסיר הפחיתות ולהדיח הרע ולהשלים החסרון, אם כן בשעת מיתתו של האדם – שאז נחלש ממנו היצר לגמרי – אינו צריך לאחוז בתורה. על זה אמרו שאינו כן, שעצם התורה היא תכלית השלמות אף במקום שנעדר הרע, לכן אף בשעת מיתתו של האדם יהא עוסק בתורה. ובכל זאת אינו דומה שלימות המושג מהתורה. כי להסיר הרע הוא כמעט בדרגה אחת, ועל זה אמרו: עובד כוכבים שיושב ועוסק בתורה הוא ככהן גדול שנכנס לפני ולפנים. פירוש שכהן גדול נכנס להסיר הרע לכפר ולשלוח העונות "אל ארץ גזירה" – שזה ענין הסרת הרע – בזה הוא גדר אחד מי שמצווה ועושה למי שאינו מצווה. אבל להשיג זוהר השלמות הרוחני, ועוצם התקרבות לאלקים, אין בזה סוג וערך כלל מי שמצווה ועושה למי שאינו מצווה ועושה, שנועם העליון ודביקות האלקי אינו אלא רק למי שמצווה שעוסק בתורה. ולכן נתקבלה תפילת

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

משה שלא תשרה שכינה באומות, כיון שאינם מצווים, אף אם יהיו עושים לא ישיג דביקות האלקים השוכן בתוך תורתו, כמו שביארנו. וזה עומק מאמרם שאברהם שלח ליצחק ללמוד תורה, כי התבונן במאמרם זה אשר העירו לנו כי להסרת הרע ולכלות החומר ומאהביו, השטן ומדיחיו, כבר הגיעו אברהם ויצחק בנסיון העקידה שהגיעו לתכלית מעלה האנושית, אשר לבם היה הלל בקרבם לגמרי. אבל בכל זאת לא הזניחו התורה, כי היתה חביבה עליהם, אף שלא היו מצווים ועושים, ולא הוסיפה להם התורה בעצם שלימות לולא הסרת ההעדרים והפחיתות כאשר הוסיפה להשלמים המצווים ועושים – בכל זאת לא הזניחו מאהבתם אותה, שעל ידה הסירו הרע וסילקו הפחיתות, ונעשו אורים גדולים ומוזהירים מפיקים נוגה הכוכבים לעולם ועד.

חייב לבזבז כל ממונו שלא לעבור על לאו-הרי וחי בהם?

שאלה. אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחַי בְּהֶם, צ"ע מה דנפסק בשו"ע רמ"א או"ח סי' תרנו דעל כל לא תעשה צריך לבזבז כל ממונו בכדי לא לעבור עליה, וצ"ע הרי מכיון שכתוב וחי בהם, והרי עני חייב כמת, א"כ למה אמרינן לו שעד כדי כך צריך להיות עני ממש, בשביל לא לעבור דבר איסור.

תשובה

א. ראה אמרי בינה דיני דיינים סימן יט, שכתב ובאמת יש להבין קצת דהא הא דנאמר בכל מאודך לא קאי על כל ל"ת רק על ע"ז אם יש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו כמאמר ר"א וכמו דפסק הרי"ף מס' ע"ז פ"ב ומסכת סנהדרין וע"כ הא דחייב לבזבז כל ממונו הוא ממקום אחר וכמ"ש הב"ח והיינו מדכתיב ושמרתם את חקתי ואת משפטי אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ועיין ר"ן ע"ז שם דמקרא אחד מיקל דהיינו וחי בהם ולא שימות בהם ומקרא אחד מהמיר דהיינו ואהבת מסתברא לאוקמי קרא דוחי בהם בכל המצות כולן וקרא דואהבת בע"ז בלבד שכל הכופר בה כמודה בכה"ת כולה ובה תלוי עיקר אהבתו של הקדוש ברוך הוא עכ"ל וא"כ הך דבכל נפשך ומאודך אם יש אדם שממונו חביב מגופו קאי רק על ע"ז ועיין בס' תוספות יוהכ"פ מהמר"ם חביב ז"ל דכ' לדון באמת אם יש אדם שממונו חביב מגופו אינו חייב לבזבז כל ממונו שלא יעבור על ל"ת והוא דבר פלא באמת. עכ"פ ע"כ הא דידענו דחייב לבזבז כל הונו שלא יעבור על ל"ת הוא מדכתיב וחי בהם שא"ח לאבד את נפשו אבל כל הונו מחוייב לבזבז וא"כ מניין לנו דקאי דוקא על שלא יעבור על ל"ת הא מדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם קאי על עשיה ואם מרבינן מדכתיב וחי בהם שחייב לבזבז כל הונו נימא שגם בשביל לקיים מצות עשה חייב לבזבז כל הונו רק את נפשו א"ח. ועיין לבוש יו"ד

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

(סי' קנ"ז) שכתב כן להדיא דחייב לתת כל אשר לו ולא יעבור דוחי בהם אמרה תורה שא"ח למסור חיותו אבל ממונו חייב למסור כל אשר לו אפילו מצוה קלה שבתורה אם יכול להציל עצמו בממון ולא יעבור א"כ למה לקיים העשה א"ח וראיתי בלבוש או"ח שם דהביא שלא לעבור על ל"ת הוא מדכתיב בכל מאודך ומחויב לתת כל ממונו שלא יעבור בקום ועשה אבל במצות עשה שלא יעבור עליה א"ח לתת כל ממונו בשבילה להביא א"ע לידי עוני ולהפיל עצמו על הציבור שהעני חשיב כמת וטוב לו לישב בשוא"ת ותבטל המצוה ויקיים הרבה מצות כנגדה משיבא עצמו לידי עוני החשוב כמת וכנראה עיקר הטעם דכל ממונו הוא כמוסר חיותו דעני חשוב כמת וע"ז א"ח א"כ מניין לנו כדי שלא יעבור על ל"ת חייב לתת כל ממונו נימא ג"כ וחי בהם כתיב ועני חשיב כמת. וע"כ צ"ל דכך קבלו הראשונים לחלק בין עשה לל"ת או מדכתיב אפם כי לא יהיה בך אביון ודרשו רז"ל הוי זחיר אתה שלא תהא אביון כמבואר ש"ס ב"מ ומס' סנהדרין אף דשם דרשו על השבת אבידה שהוא ענין של ממון חבירו ובוה אף שהוא בל"ת דלא תוכל להתעלם מ"מ פטור וע"כ לדעת ריב"ש דתלי" בין איסור עשה לל"ת אף שהוא בשוא"ת ואין תלוי בקו"ע צריך לומר דדוקא לגבי ממון חבירו א"ח לאבד מן ממונו משא"כ לגבי כבוד שמים אם יתן איש כל הון ביתו חייב מ"מ מחלקין בין קיום עשה לל"ת ואף שהוא בשוא"ת וצ"ע:

ב.]. בספר מעשי למלך הלכות כלי המקדש פרק ז, שכתב והביא דברי הלבוש שכתב דכיון דאי יבזבו כל נכסיו והוי עני דחשוב כמת והוי כמוסר חיותו ותורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהן אך הקשה ע"ז א"כ מהא"ט יפטור גם מל"ת כיון דעני חשוב כמת ותורה אמרה וחי בהם אך לי נראה דבוודאי לגבי מצות ל"ת שהייבו מכח שציותה התורה שיש בה עבודה לגבוה ל"ש לומר דהוה כמת ותורה אמרה וחי בהם דהא עני מתפרנס מן הצדקה כמש"כ בח"ס חו"מ סי' קע"ז רק לגבי ל"ת הנוגע לחבירו א"ח למסור ממונו של זה כמו בתופס לבע"ח במקום שחב לאחרים שכ' הפנ"י בכתובות דף פ"ח דהוה דבר עבירה ואשל"ע יעו"ש:

מצוות קדושים תהיו

שאלה. במצוות קדושים תהיו, הרמב"ן כתב שהיינו שלא יהיה נבל ברשות התורה, האם באמת לפי הרמב"ן מי שאינו פרוש עובר בעשה של קדושים תהיו.

תשובה.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

א] באילת השחר בפרשתינו נסתפק בזה. ובאמת לענין מנין התרי"ג אינה מן המנין, אלא שהרמב"ם בסהמ"צ ריש שורש הרביעי השיג על הבה"ג שמנה קדשים תהיו בכלל מנין המצוות, והרמב"ן בהשגותיו שם כתב דהבה"ג לא מנה 'קדושים תהיו' רק 'והתקדשתם והייתם קדשים' וזה קאי על הנזהר מאכילת השרצים שמקיים עשה והעובר עובר בעשה זה, אבל באמת 'קדשים תהיו' לכ"ע אינה ממנין המצוות אלא הוא ענין כולל כמו 'ושמרתם את מצוותי' וכל כיו"ב, ובאמת כתב שם הרמב"ן ד'קדשים תהיו' קאי על פרישות, ובהחלט י"ל דמקיים בזה מ"ע ורק שאינה מהתרי"ג דיש הרבה מצוות שלא נמנו אבל מקיים בזה מ"ע.

קיום מצות קימה ושאר מצוות במקומות המטונפים

שאלה. מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, בגמ' קדושין ל"ב ע"ב, יכול יעמוד מפניו בבהכ"ם ובבית המרחץ ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור, ומשמע דלולי הדרשא היה חייב לקיים המ"ע אף בבהכ"ם ובית המרחץ, וצ"ע דהנה בביאור הלכה סי' תקפ"ח ד"ה שמע כתב שאסור לקיים מצוה במקום שאינו נקי והטעם דמצוות צריכות כונה, כמבואר בשו"ע ס' ס' כדי לצאת יד"ח המצוה וצריך לכיין שצונו השם יתב' וזה גופיה חשוב כד"ת, וא"כ אמאי צריך פסוק למעט קימה בבית הכסא ובית המרחץ, הא בלא"ה אין לקום דאסור לקיים מצוה במקום שאינו נקי כמו כל המצוות שאסור לקיים שם.

תשובה.

א] – באמת החיד"א בספרו טוב עין סי' י"ח אות ל"ז כ' להוכיח מגמ' קדושין שם דשפיר יתכן לקיים מצוה במקום מטונף והוא בענין שיכול לקיימה בלא הרהור רק לחשוב שמקיים מצוה ותו לו יהרהר בה, ודברי הבה"ל י"ל דהיינו בסתמא כשאינו אנוס לדברי החיד"א בדיעבד במקום אנוס כהעובדא דאיירי שם וכן מסיים שם החיד"א דדבריו רק באנוס וגם הניח בצ"ע. ובשו"ת תורה לשמה סי' קל"ב כתב כהחיד"א דלא מצינו איסור מצוה במקום טינוף וכ"ש אם התחיל מצוה במקום מטונף דרשאי לסיים.

וגם אי נימא דהבה"ל פליג וס"ל דמעבד דיעבד וצריך לחזור לקיים המצוה, מ"מ י"ל דמדין הידור וקימה ל"ק, ד"ל דמצוות הידור וקימה ל"צ כוונה, וכן י"א דכל מ"ע שבין אדם לחבירו א"צ כוונה, רק במצוות שבין אדם למקום.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

[ב] באופן שאם לא יקיים המצוה בבית המרחץ יפסידה ולא יוכל לקיימה אח"כ, חייב לקיימה גם בבית המרחץ, כיון שאם לא מקיימה הרי זה מבטל מצוה.

[ג.] לפי הפרי מגדים שמסתפק האם מצוות צריכות כוונה זה מדאורייתא או מדרבנן [מובא בביה"ל בסי' ס' בד"ה וי"א שצריכות כוונה] אז לצד שזה לא מדאורייתא לא קשה כלל כיוון שלכן כתוב פסוק למעט שהרי מדאורייתא לא צריך כוונה וכל דברי המטה אפריים שצריך לחזור ולקרוא זה רק מדרבנן וכן מוכח לכאן ג"כ כדפרישית שסובר שפלוגתייהו בדרבנן שע"פ זה מוכן מדוע כותב שיצא ורק מדרבנן צריך לחזור וכלי ברכה כי אם תאמר שהולק המט"א על הנ"ל וכמו הפשטו' דגמ' וכמו רוב האחרונים אז לכאן מעט תמוה שמדוע כותב שיצא שהרי הביה"ל מדמה זאת שם בתקפ"ח לרמ"א בסי' פ"ד שכתב שאסור לענות אמן בבית המרחץ ולכאן בפשטו' ג"כ אם רצה לצאת ידי חובה בברכה לא יצא או שאולי יש לדחות ולומר שכוונת הרמ"א שרק אסור אבל אם ענה אז יוצא ידי חובה וצ"ע אלא לכאן צ"ל כדפרישית והמט"א סבר ברמ"א שג"כ לא יוצא יד"ח אבל ממה שכתב המט"א שחוזר בלא ברכה אין להוכיח כיוון שזה ע"פ דברי הביה"ל בסי' ס' בד"ה וכן הלכה וע"ש וצ"ע בשיטת המט"א .

מצות והדרת פני זקן

יש להסתפק. מי שמסופק האם האדם שבא לפניו הוא בגדר זקן שיש דין והדרת, האם חייב מצד ספק דאורייתא לחומרא, או לא.

מצות הוכח תוכיח את עמיתך

שאלה. האם מי שאינו מוכיח לחברו על איסור דרבנן, האם עובר על מצות הוכח תוכיח מדאורייתא.

תשובה.

יש שהוכיחו מהתו' ברכות ל"א ב' ד"ה דבר, ממ"ש שם בגמ' למילף מעלי וחנה דיש לאדם להוכיח לחבירו בדבר שאינו הגון, דכ' התוס' "פירוש אף על גב דליכא איסורא דאורייתא דאי איכא איסורא דאורייתא פשיטא הוכח תוכיח כתיב", דלפ"ר משמע דאמנם בעי ילפותא לדבר שאינו מדאורייתא אבל כיון דמייתי ילפותא ממילא מעתה חזר להיות בכלל איסור תורה דהוכח תוכיח ורק שהיה צריך גילוי ע"ז כיון שאינו אלא מדרבנן. אבל לקושטא יש לדחות דאדרבה באמת כיון דאינו אלא מדברי קבלה א"כ מי יימר דאתי לכלל דאורייתא ושפיר י"ל דרק איסור מדברי קבלה יש למידי דרבנן, ושפיר מתפרש כן בדברי התוס' ג"כ.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה- ושו"ת פרקי אבות ג'

מצות תוכחה

שאלה. א. הנמנע מלהוכיח את חברו האם מלבד העשה שביטל האם עובר ג"כ בלאו. ב. וא"כ בכמה לאוין יעבור. ג. אם הוא עובר בלאו, האם הוא צריך להוציא כל ממונו על זה שחברו לא יכשל באיסור.

תשובה.

עי' תוס' סנהדרין עג. ד"ה להצילו שעובר על לאו דלא תעמוד על דם רעך. ועי' יו"ד קנ"ז סעיף א' וברמ"א שלא צריך להוציא ממנו על זה. ועיי"ש בפתחי תשובה ס"ק ה' מה שמביא מספר תיבת גמא (להפמ"ג) ולבסוף נראה מהפתחי תשובה שם שנקט בעצמו שלא צריך להוציא כסף בשביל זה.

כלאים פושטן אפילו בשוק

שאלה. בכלאים נאמר ברכות דף יט ע"ב אמר רב יהודה אמר רב המוציא כלאים בבגדו פושטן אפילו בשוק, ומבואר בראשונים שאפילו שישאר ערום לגמרי, האם דין זה נאמר גם באשה.

תשובה.

איתא בברכות (כ, א): "רב אדא בר אהבה חזייה לההיא כותית דהות לבישא כרבלתא בשוקא, סבר דבת ישראל היא, קם קרעיה מינה, אנלאי מילתא דכותית היא, שיימוה בארבע מאה זוזי" וכו'. וע"ש, שהגמרא משבחת מאד מעשה זה, ומגדירה אותו כמעשה של מסירות נפש על קידוש ה'. ומשמע שכן היה ראוי באמת לנהוג (אלמלא שאותה אשה היתה כותית, ולא ישראלית).

ומה היתה "כרבלתא" זו, ולמה קרע רב אדא בר אהבה בגד זה מעל האשה שלבשה אותו? – יש בזה פירושים שונים. יש שפירשו, שהיה זה בגד של פריצות. אך יש מפרשים שהיה זה בגד של כלאים, ולכן קרע אותו רב אדא מעל אותה אשה (כן מובא בספר יוחסין, מאמר שני, סדר האמוראים, אות א', ד"ה רב אדא בר אהבה – בשם רב צמח גאון. וכן מובא ב"מעשה רוקח" על הרמב"ם הלכ' כלאים פ"י הכ"ט). – ומבואר אפוא, שדין זה נוהג אפילו באשה.

ב. עי' גמ' ברכות דף כ' בענין של רב יהודה בר אהבה ומשם מוכח שמדבר בענין כיסוי ראש והוי גלוי ראש. ועי' עוד גמ' סוטה ה. וסנהדרין מה. לגבי אם האשה נסקלת ערומה ומשמע שאסור לפי חכמים.

איסור לא תלין

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

שאלה. לא תלין פְּעֻלַּת שְׂכִיר אֶתְּךָ עַד בְּקָרָה; פרק יט פסוק יג וברש"י עד בקר – בשכיר יום הכתוב מדבר, שיציאתו משישקעה החמה, לפיכך זמן גבוי שכרו כל הלילה. ובמקום אחר הוא אומר (דברים כד טו) ולא תבוא עליו השמש, מדבר בשכיר לילה, שהשלמת פעולתו משיעלה עמוד השחר, לפיכך זמן גבוי שכרו כל היום, לפי שנתנה תורה זמן לבעל הבית עונה לבקש מעות, וצ"ע אמאי חז"ל לא גזרו שיהא חייב להביא לו עד הצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כמו שגזרו בקר"ש ואכילת קדשים.

מצות תוכחה בת"ח.

שאלה. הוֹכַח תּוֹכִיחַ אֶת עַמִּיתְךָ, (פרק יט פסוק יז) ובגמ' ב"מ [ל"א א'] הוֹכִיחַ תּוֹכִיחַ – אין לי אלא הרב לתלמיד, תלמיד לרב מניין, ת"ל הוכח תוכיח מכל מקום, וצ"ע דבגמ' איתא אם ראית ת"ח שעבר עבירה בלילה אל תהרהר אחריו ביום שבוודאי עשה תשובה, ולכאן אמאי שבכה"ג לא יהא לו מצות תוכחה, ובאמת צ"ע האם בכל מקום שיש צד או תליה שעשה תשובה ליכא מצות תוכחה.

תשובה.

באמת בדברי האור החיים שפירש ע"ד הפשט, מכואר שמצות תוכחה היא רק לישראל רגילים ולא לת"ח, וז"ל אור החיים כאן, אכן יתבאר על דרך אומרם ז"ל (תיקונים ה' תדבאר פ"ג) אם ראית תלמיד חכם שעבר עבירה ביום אל תהרהר אחריו בלילה כי ודאי עשה תשובה גם מצינו שאמרו ז"ל (פסחים ק"ג ב) בפרשת כי תראה חמור שונאך וגו' שהכתוב מדבר במי שראה בחברו דבר מגונה שמצוה לשנאותו. וכאן צוה הכתוב שאם ראה דבר מגונה בתלמיד חכם אינו נכלל בגדר אותם שצוה ה' לשנאותם אלא צריך להחזיקו כי ודאי עשה תשובה, והוא אומר לא תשנא את אחיך שהוא תלמיד חכם המתכנה בשם אח דכתיב (תהלים ק"ג ב) למען אחי ורעי. או על דרך אומרם את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, כמו כן כאן את אחיך פירוש המתרבה מאת אחיך, ותיבת אחיך חוזרת על הבורא ב"ה שנקרא אח לישראל (מי שזחר טוב כ"ג) כביכול. ואמרו הוכח תוכיח מדבר בנושא אחר שהם המון העם, ולזה אמר את עמיתך ולא אמר הוכח תוכיחנו וחוזר לאחיך שאמר בתחילה אלא לומר שאינו מדבר במה שהתחיל לדבר בו שהוא תלמיד חכם אלא בהמון העם שמצוה לשנאותו מצוה ה' שיוכיחנו על פניו למה תעשה כה בנעימות לשון בחיבה וברכות לשון. ואמרו

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

ולא תשא עליו חטא, פירוש שלא ימנע ממנו התוכחות שבזה ישאר במשא חטאו ולא ישוב אל ה', הא למדת שאם לא הוכיחו בטל עשה דהוכח ולא תעשה של ולא תשא:

חיובא דלא תעמוד על דם רעך

שאלה. בגמ' סנהדרין ע"ג ע"א מבואר שאדם גם צריך לשכור פועלים בשביל להציל את חבירו, ואפילו את כל ממונו צריך ליתן בשביל להציל את חבירו, א"כ מעשים שבכל יום שאנשים צריכים לעבור ניתוחים וכלי זה ימותו בוודאי, מדוע כל אחד ואחד ששומע מעשה זה לא מחוייב ליתן כל ממונו ואפילו למכור את הדירה שלו בשביל לממן ניתוח דחוף להצלת יהודי אחר, והרי לא תעמוד על דם רעך ואפילו כל ממונו צריך ליתן שלא יעבור על הלאו הזה, אתמהא.

תשובה.

(מהרב י.מ. קוסובסקי שחור. בעיקר חיוב כל ממונו לכאן' באנו לפלוגתת אחרונים האם בלאו שאין בו מעשה שייך חיוב כל ממונו, דבהוות יאיר סי' קל"ט מבואר דאין חיוב, ובריב"ש שפ"ז מבואר דחייב, ובפמ"ג או"ח תרנ"ו א"א סק"ח כ' כהוות יאיר והרע"א יו"ד קנ"ז כתב כהריב"ש. והח"ח באהבת חסד (ח"ב פ"ב, ענין חומש, סק"ב), כ' בהדיא דכל שהוא נוגע לפיקו"נ חייב כל ממונו, ועי' ערוה"ש יו"ד רנ"ב.

ולדעות המחייבים אפשר דאין לתמוה על מנהג העולם, כיון שבנוהג שבעולם כל חולה שיש לו שושביניו כבני משפחה וכיו"ב הלא הם דואגים לכל מחסורו ואין כאן שאלה של פיקו"נ אלא שאלה של ממונות והטיפול הנזקק יעשו לו בכל אופן ורק מגייסים עזרת הציבור לעזרם בהחזר הלוואות שיטלו על עצמם בני המשפחה וא"כ שוב אין כאן שאלה של לא תעמוד אלא ענין של צדקה, אבל אה"נ כל שבא לפניו ענין חולה שאין לו קרובים לטפל בו ומשום ענין ממונות יהא מונח עד שיבוא מל' המות ח"ו, ודאי מחוייב כל ממונו. (ומצאתי ב'ספר זכרון' שו"ל בת"א תש"א לזכר רשכבה"ג רח"ע זצוק"ל, בעמ' רפ"ה מביא עובדא שדנו בזה גדולי תורה אצל הגר"ח"ע לכאן ולכאן, עיי"ש)

א [שוחד לס"מ? וגורל אחד לעזאזל (טז,ח), הרמב"ן ביאר דעניין זה הוא ליתן שוחד לס"מ ביוהכ"פ שלא יקמרג על כלל ישראל, ויש לעיין למה בשאר קרבנות כפרה א מצינו שנותנים שוחד לס"מ ומאי שנא יוהכ"פ משאר כפרות?

תשובה.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

יתכן שביום זה כיון שאין השטן מקטרג, ולפי המסתבר אף שהשטן הוא מלאך המות, אך אינו הס"מ [איני מבין בזה], וא"כ הוא רוצה להחליף את השטן, ולכן צריך לתת לו קרבן.

[ב] **כפורת – בין הבדים.** בפסוק ולקח מדם הפר והזה באצבעו על פני הכפרת וגו' והזה אותו על הכפרת (ויקרא טז יד), צ"ע למה תנא דמתני' (בזבחים פ"ה מ"א שינה מלשון כפורת ונקט הזאה על בין הבדים, ולמה שינה מלשון הפסוק?

תשובה.

כי מקרא אפשר לפרש שנותן ממש על הכפרת, ולמדו בגמ' שנותן כנגד אך לא נוגע, וכל נתינתו בין הבדים כנגד הכפרת.

[ג] **בגדר איסור אחות אשה.** ואשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה, כתב הרמב"ן דכיון שהאבות קיימו התורה בארץ לכן מתה רחל בדרך בתחילת בואם בארץ כי הייתה הנשאת באיסור אחות אשה, וצ"ע א"כ למה דווקא רחל מתה, הרי גם לאה הייתה ערוה של אחות אשה – האם ניתן לומר שכל האיסור הוא רק על האחות השניה שנשאת?

תשובה.

לכאז' לא הלים הקידושין של השניה, ואם כן הראשונה מותרת, וכאן מתה כיון שגם אצלה היה איסור, משא"כ אצל לאה לא היה איסור, כיון שאין לו קידושין ברחל.

[ד] **חידה.** מדוע בפרשת עריות נכנס האיסור של לא תתן מזרעו מולך?

תשובה.

עיין בפנים יפות שכתב שאסר העריות כדי להכשיר הזרע, ולא לתת מזרעו למולך ולא כמו שהם חושבים שמחמת כן תבא לו הצלחה בשאר זרעו. והחתם סופר כ' שבא לומר שמחלל את השם חוץ מעבודת ע"ז, ואחר שהזהיר וקידש את ישראל באיסור עריות, הבנים שנולדו מזיווג קדוש והראוי, אל תתן למולך, הרי זה מחלל את השם, שנולדו בקדושה

[ה] **חידה.** מה השייכות בין ואהבת לרעך כמוך לאיסור לא תחמוד, ומי קישר ביניהם?

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

תשובה.

כן הוא במדרש הוא ברמב"ן כאן שכל עשרת הדברות נרמזים בדברים שנכתבו כאן בפרשה. וזה פשוט שאם יקיים את ואהבת לרעך כמוך, ממילא לא יחמוד את אשר לחברו, כיון שאוהב אותו, וכשיש לחברו למה שיחמוד שיהיה שלו.

[1] לא תעמוד. כתב החינוך על המצוה דלא תעמוד על דם רעך מצוה רל"ז וז"ל ועוד כללו באזהרה זו שלא לכבוש עדות כדי שלא יאבד חברו ממונו ע"כ ויש לעיין מה הדין בעד אחד אם גם הוא עובר על לאו דלא תעמוד כשכובש עדותו לחבירו.

תשובה.

מצד אחד הרי אינו יכול לחייב ממון. אך עכ"פ יכול לחייב שבועה, ואם יודע שבאמת חייבים לו, אם כן יש לצדד שהשני לא ישבע לשקר וממילא ישלם, נמצא שאף אז עובר על 'לא תעמוד על דם רעך'.

[2] בכבוד אב וכבוד בעלה. הנה צ"ע מדוע אשה מחוייבת לכבד את בעלה, ולא לשמוע להוריה, הרי גם בעלה חייב בכבוד חמיו ויש צד שאף זהו דאורייתא?

תשובה.

על דרך שאמרו בכבוד אב שהוא רק בכבוד באופן ישיר, והרי מה שדורש מאשתו אין זה נגד כיבוד חמיו, אלא שממילא כיון שמשועבדת לבעלה הרי היא אינה יכולה לשמוע להוריה, אבל אין זה בכלל שצריך לכבד את חמיו. לשון תוספות בקידושין (לב). 'דהא דאמר כיבוד אב קודם היינו דוקא להניח לאביו לעשות רצונו בממונו לפי שזהו גוף הכיבוד אבל באבירתו כיון שאין האב נהנה באבירה עצמה אין הבן חייב להפסיד אבירתו בשביל אביו, היינו מה שמפסיד הבן את אבירתו בשביל אביו אין זה נקרא כבוד אביו, וכן כאן כשהבעל מפסיד את בקשתו לאשתו, אין זה כבוד לאביו בעצם, ודו"ק.

[א] ביאור דברי רש"י באיש אמו ואביו תראו. פי"ט פס' ג' איש אמו ואביו תיראו פירש רש"י כל אחד מכם תיראו אביו ואימו עכ"ל וצ"ע מה הכוונה כל אחד מכם הרי כל המצוות מצווים כל אחד?

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

תשובה.

בספר שיעורי חומש רש"י מהגרי"ד קופלמן פירש דהכוונה בזה שמצינו הרבה מצוות שמתקיימים בשותפות, והנה אמינא שאם יש לאב כמה בנים, שהם יכולים לכבדו בשותפות, שכל אחד יקיים חלק מהכיבוד, אבל לא רמי חיוב על כל בן ובת בפני עצמם, קמ"ל קרא שזה חיוב על כל בן ובן בנפרד לקיים מצות כיבוד או"א כאילו היה בן יחיד. ובספר דברי אברהם פירש שבא לומר כל אחד מכם, אפילו אחד שהוא גדול במעלות מאביו, אעפ"כ תיראו מאביו ומאמו.

[ב] בדין אביו אומר לו לעבור על דברי תורה. ואת שבתותי תשמרו מהסמיכות למדו חז"ל שאם אמר לו אביו לחלל שבת שלא ישמע לו כמו שהביא רש"י כאן, ולכאורה צ"ב למה כאן ציוותה התורה ענין זה שלא ישמע לאביו שאומר לו לעבור על דברי תורה, ביחס למצות שבת והרי כן הוא בכל מצוות התורה שאסור לשמוע לאביו שאומר לו לעבור על שום דין מדיני התורה, ומדוע דווקא כאן השמיענו דין זה?

תשובה.

האור החיים הקדוש מיישב עפ"ד הרמב"ם (הל' ממרים פ"ה הי"ב) מי שהיו אביו ואמו רשעים גמורים ועוברי עבירות, אפילו נגמר דינן להריגה והם יוצאים ליהרג אסור להכותן ולקללם, ואם קלל או חבל בהן פטור, ואם עשו תשובה הרי זה חייב ונהרג עליהן אע"פ שהרי הן יוצאין למיתה. ודייקו כל האחרונים כי דווקא להכותם אסור, אבל כבודם ומוראם אינו חייב בו. וכו'. והשתא אתי שפיר, הא דבחרו חז"ל להקיש כיבוד אב ואם לשבת, דהנה הגדר של רשעים גמורים, הם אלו שעוברים על כל עבירות הבאות לידם, ועל כאלו הורים אין חיוב על הבן לירא מהם ולכבדם, והוא מאמר הכתוב, איש אמו ואביו תיראו, ותנאי הוא בדבר ואת שבתותי תשמרו כולכם אבות ובנים, ודוק מינה שאם האבות לא ישמרו שבתות ה', הרי פקע מצות מוראם, כי שקול שבת כנגד כל התורה כולה ונקרא רשע גמור. ובהגהות מצפה איתן (כ"מ לב ע"א) פירש ע"פ דאיתא במדרש רבה דכל המקיים מצות כיבוד אין חילול שבת בא על ידו, וקיי"ל דמוטב לחלל שבת אחת ואל יחלל שבתות הרבה, וא"כ אם יקיים עתה מצות כיבוד ויחלל שבת זו לא יבוא לידי חילול שבתות הרבה, ולכך הנה אמינא שיציית לו, קמ"ל דלא.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

ג] הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא, צ"ע דהנה מצינו בגמ' ברכות ו' ע"ב כ' שמי שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים, ומשמע מכך שמי שאין בו יראת שמים אין דבריו נשמעים, וצ"ע א"כ מי שיודע שאין בו יראת שמים האם מותר לו להוכיח או שפטור דהרי דבריו מסתמא לא יתקבלו? תשובה.

בשו"ת הות יאיר (סי' קמא) כתב מי שיודע שלא יקבל תוכחה, ממילא אין מצות תוכחה כי תכלית התוכחה הוא להחזיר חברו למוטב, וכ"ה בשערי תשובה שער ג' שאם הדבר גלוי וידוע כי החוטא שונא מוסר ולא ישמע לקול מוריו ולמלמדיו לא יטה אזנו ע"ז נאמר אל תוכח לץ...וכ"ה בספר החינוך (רלמ). אולם בספר יראים (סי' רכג והובא בביאור הלכה סי' תרח ס"ב) דבמזידים מחוייב במצות תוכחה ואע"פ שלא יקבל, מ"מ הלעיטתו לרשע וימות. ובספר באר התורה פירש הוכח תוכיח אמרינן בגמ' ב"מ אפילו עד מאה פעמים, יש מפרשים שאם אין חברך מקבל התוכחה ממך, אל תאמר מפני שהוא רשע, רק תתלה בך, זה שלא יקבל מוסרך. כי אחז"ל בברכות (ו, ע"ב) א"ר חלבו אמר רב הונא, כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעים.

ד] לפני עור לא תתן מכשול, מי שנתן עיצה שאינה הוגנת בשוגג, דכוונתו הייתה לטובה האם עבר על איסור בשוגג וצריך תשובה, או שאין כאן כלל נתינת מכשול, [עיי' ד' רש"י] וממילא לא צריך תשובה על זה, וצ"ע. תשובה.

ד. בשדי חמד (מע' ו' כלל כו אות יב) כתב דהמושיט כוס יין לנזיר בשוגג, דלא ידע דיין אסור לנזיר עובר בלפני עוור, וכמו בשאר לאוין שבתורה דהעובר עליהם בשוגג מיקרי עובר על הלאו. אולם בשו"ת בית שערים (יו"ד סי' יז) כתב דאינו עובר בלפני עוור, כי כשאינו יודע שהוא מכשול לא ניהא ליה וליכא איסור כלל עיי"ש.

ה] [כ ז] והתקדשתם והיתם קדשים כי אני ה' אלקיכם, פסוק זו נאמר אחר אזהרת מולך אוב וידעוני ומפרש רש"י והתקדשתם זו פרישות עבודה זרה עכ"ל וכוונתו לפרש המשך הפסוקים, אלא דלכאורה יש להעיר דבתחילת הפרשה כותב רש"י קדושים תהיו פרושים מן העריות שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה שם אתה מוצא קדושה וכאן מפרש באופ"א דקדושה היא הפרישות מע"ז וצ"ב. תשובה.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

המהר"ל מפרש דבעריות שייך קדושה טפי, אולם כשם שעריות מטמא את הגוף, כך עבודה זרה מטמא את הגוף. ובספר שיעורי חומש פירש ע"פ דאיתא בסנהדרין (סג ע"ב) לא עבדו ישראל ע"ז אלא להתיר להם עריות בפרהסיא, והביאור בזה דכל עוד דמשועבד להקב"ה א"א לעסוק בעריות, דהקב"ה ציווה שלא לעשות כן, ורק ע"י שעובד ע"ז בא להתיר עריות בפרהסיא, ונמצא דאם אדם מתקדש ואינו עובד ע"ז, אז לא יהיה לו היכי תמצא להתיר עריות, וממילא והייתם קדושים.

ו[לקום בפני זקן אשמאי. פרק י"ט פס' ל"ב מפני שיבה תקום והדרת פני זקן, רש"י הביא הדרשא דזקן היינו מי שקנה חכמה וכך הדין דצריך לקום בפני מי שיניק וחכים, אמנם הרי מבואר בגמ' קידושין ל"ב ב' שבזקן ממש אפי' לפני זקן אשמאי היינו ע"ה לרוב הראשונים, ולרש"י אפי' זקן רשע עיי"ש רש"י ותוס' וכן נפסק בשו"ע יו"ד רמ"ד ס"א לקום בפני כל מי שגילו שבעים שנה אפילו ע"ה, מעתה צ"ע סתימת דברי רש"י כאן דמשמע שזקן אשמאי אינו בכלל הפס' שכתב יכול זקן אשמאי ת"ל זקן אין זקן אלא שקנה חכמה וצ"ב. תשובה.

הרא"ם תירץ שרש"י נקט כאן כדברי ת"ק מפני שהם יותר קרובים לפשוטו של מקרא. ובנחלת יעקב כתב נראה דהרב סתם כר' יוסי הגלילי, דגם הוא מודה לת"ק פרט לזקן אשמאי, לא נחלק אלא דאיהו ס"ל דה"ה יניק וחכים מופלג, וה"ה דשיבה צריך להיות זקן אלא דלא בעינן מופלג, ות"ק לא ס"ל יניק וחכים אפילו מופלג, דליכא למימר דר"י הגלילי ס"ל אפילו זקן אשמאי, דא"כ מאי איכא בינו לאיסי, דע"כ איסי מודה ביניק וחכים, דהא כתיב זקן, אלא ודאי דאיכא ביניהו זקן אשמאי. וכבר פסקו הפוסקים דאפילו זקן אשמאי כאיסי, וה"ה יניק וחכים מופלג כר"י הגלילי, ודלא כתייק דפליג על שתי הלוקות הללו, ולכן עדיף לומר דהרב סתם כהלכה.

ז[מצות ואהבת לרעך כמוך – יש לברר מה היא כוללת ועד כמה חייב האדם לאהוב את חברו, האם יש לו להוציא ממון עבור מצוה זו?
תשובה.

ברמ"א יו"ד סו"ם שלד מבואר שאין צריך להוציא ממון לענין תוכחה בעוברי עבירה, והראיה לזה כתב הגר"א ביו"ד סי' קנז סק"ה מסנהדרין (עג ע"א) דאצטריך קרא לחייב ממון על הצלת נפש חברו, א"כ מוכח שבשאר מילי דליכא קרא א"צ להוציא ממון. אמנם הוצאה מועטת כתב באהבת חסד (פ"ה ס"ד) שיש לקנות מישראל במעט יותר דכתיב או קנה מיד עמיתך.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה- ושו"ת פרקי אבות ג'

ח] לא תעמוד ע"ד רעך. הנה בחזו"א בקובץ אגרות ח"ג ס"ג כ' שבלאו דלא תעמוד על דם רעך, מי שאין באפשרותו להציל לחבירו הייב להתפלל מצד לאו דלא תעמוד, וצ"ע דא"כ לפי דבריו ייצא שמי שאינו מתפלל על חולה ה עובר על לאו דלא תעמוד על דם רעך, וא"כ מה השיעור בזה יצטרך לאסוף שמות כל החולים ולהתפלל עליהם, עד כמה?
תשובה.

ה. לכאורה משמע מדברי הפוסקים דעיקר החיוב הוא כשיהודי בצרה ומבקש תפילה אין להתעלם מבקשתו וכפי שכתב בשו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ד סי' נא) ומשום דתפילת כל יחיד ויחיד מישראל יש בכוחה לסייע לרפואתו, ואולי יש לו איזה זכות שבגינה תתקבל התפילה. והגרח"ק הובא בספר משנת פיקוח נפש (עמ' רעה אות יד) כתב דלהתפלל עבור חולה הוא משום חסד הוא דאיכא בזה ולא משום אל תעמוד על דם רעך. ועי' בספר גם אני אודך (סי' לו).

ט] חידה. מה השייכות בין מצות קדושים תהיו למצוות של בנ"א לחבירו?
תשובה.

רבותינו כתבו דהשייכות בזה כי השגות בעניני קדושים תהיו הם המה המכשירים להתנהג בדרך התורה בעניני בין אדם לחבירו וכמו שכתב בספר אהל משה. וכפי שביאר הגר"ש שקופ כי גדר הקדושה הוא ענין הקדש שהוא יחוד חפץ למטרה נעלה ומרוממת, קודש לה', כך היא גדר הקדושה שציוותה התורה את האדם, נדרש האדם ליחוד כל מציאותו ומעשיו לזולתו ולא לעצמו. והוסיף שענין זה שההשתלמות של קדושים תהיו היא בעניני בין אדם לחבירו, מבואר גם מהא שברפרשה זו נכלל יחדיו דיני פגול עם דיני לקט שכחה ופאה, מדות ומשקלות ושכר שכיר. וכתב בשם רבי מרדכי פרוגנמסקי שאמר, מי שאינו מרגיש ומשתתף בצערו של חבירו, הוא קרוב לבהמה, מי שיכול להיות בשמחה עם השני בשמחתו ע"פ האמת, קרוב הוא להיות כמלאך. והיינו שזוהי קדושה, ולכן מי שהגיע לדרגה זו, הרי שהוא השיג את מעלת הקדושה של המלאכים.

י] חידה. כמה מצוות יש בפרשת קדושים וכנגד מה זה מרמוז?

תשובה

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

הבעל הטורים כתב אשר הבדלתי אתכם. ע' מצות בפרשת קדושים כנגד ע' אומות שהבדלתי אתכם מהם. וכתב בעטרות אד"ר כשתמנה האותיות מתחלת הפסוק עד הבדלתי תמצא שמניינן ע', וזהו והבדלתי אתכם מן העמים, היינו מע' אומות. ובמפרשי המדרש נתקשו לבאר השבון ע' מצוות. ובכך יאיר בשם מוהרי"ע אמאדו מנה י"ט מצוות שהוכפלו בפרשת קדושים, ויחד עם הנ"א מצוות שמנה השל"ה הרי שבעים.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג' מדור אחודה חידה

חידה: מה השייכות בין אחד מהניסים שנעשו לרשב"י לפרשת השבוע.

תשובה.

הנידון, דהנה מצינו שרשב"י נעשה לו נס וגדל לו אילן בפתח המערה, ומזה היה אוכל כל הזמן שהיה במערה, וקשה הרי עבר בזה על איסור ערלה הנתבאר בפרשתינו, ורבו בזה התירווצים,

חידה. באיזה מקרים לא נאמר הכלל של שונא מתנות יחיה, ואיך זה קשור לפרשת קדושים.

תשובה

א. איתא במתני' (פאה פ"ד מ"ט) ומובא בגמ' (ב"מ ט): "מי שלקט את הפאה, ואמר: הרי זו לפלוני עני – ר' אליעזר אמר: זכה לו. וחכ"א: יתננו לעני הנמצא ראשון". והקשו האחרונים, הרי ר' אליעזר סובר במשנה בב"ב (קנ"ג), "זכין לקטן, ואין זכין לגדול", ואיך אמר כאן בסתמא "זכה לו"?

ותירץ ב"עטרת חכמים" (שו"ת חו"מ סי' ו'), שרק במתנה סובר ר"א שאין זכין לגדול, כיון שאין זו זכות גמורה עבורו, משום "שונא מתנות יחיה". אבל בהפקר, וכן בלקט שכחה ופאה, שאין כאן שום מתנה – הרי זו זכות גמורה לעני לזכות בהן, ובזה גם ר"א מודה שזוכין.

הרי לנו, שבנטילת מתנות עניים – ליכא משום "שונא מתנות יחיה". [וזה קשור לפרשתינו, שמוזכרת בה

המצוה: "וּבְקִצְרְכֶם אֶת קִצְרֵי אֲרְצְכֶם, לֹא תִכְלֶה פֶּאת שְׂדֵךְ לְקַצֵּר, וְלִקֵּט קִצְיֶךָ לֹא תִלְקֹט" (ויקרא יט, ט).]

ב. מובא במנחת פתים על המג"א סי' תצח ס"ק כא דבעכו"ם לא שייך האי כללא דשונא מתנות יחיה דהקב"ה ויתר ממונם לישראל. ועוד על פי מה שכתב הסמ"ע חו"מ סי' רמט סק"ד דטעם האיסור לקבל מתנות כי לא יוכל להוכיחו. ונאמר בפרשת קדושים 'הוכח תוכיח את עמיתך, ובעכו"ם שאינו מוזהר להוכיחו כמו שכתב רש"י סנהדרין עה. ד"ה ואם, דהוכח תוכיח את עמיתך כתיב ולא גר תושב, מותר לקבל ממנו מתנה. וכן כתב הגאון מטשעבין הובא בקובץ דרך כוכב מיעקב (קובץ ג' דף כז) בתשובה להגאון ר' יהוקאל סרנא.

חידה. ושרט לנפש לא תתנו בכשרכם [יט כה] איך שייך מישהו ששורט על המת ולא יעבור

איסור.

תשובה

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

[א] במס' סנהדרין (סח.) מובא, שכאשר ראה רבי עקיבא את מיטתו של רבי אליעזר מובלת לקבורה, "היה מכה בבשרו עד שדמו שותת לארץ". וכתבו שם התוס', "ומשום שרט לנפש ליכא, דמשום תורה קעביד". וכן הביאו להלכה הטור (יו"ד סי' ק"פ) והש"ך (שם סק"י). הרי שאין איסור לשרוט על המת, אם עושה כן משום צער על התורה שאבדה לנו במותו.

[ב] עי' תוס' סנהדרין סח. ותוס' ד"ה היה שמביא שאין בו איסור משום שעשה בשביל צער על התורה, ומובא בטור סימן ק"פ ובט"ז ס"ק ב' ובש"ך ס"ק י"א.

מצות והדרת פני זקן.

חידה. איך יתכן שהאדם מקיים מצוה זו כלפי עצמו ולא כלפי אחרים.

תשובה. – מבואר בקידושין לג ע"ב שאין תלמיד חכם רשאי לעמוד בפני רבו אלא שחרית וערבית, שלא יהא כבוד רבו מרובה משל שמים, והטעם מבואר בראשונים, כיון שעל שניהם יש מצות קימה והידור, הרי שהת"ח מקיים על עצמו מצות והדרת.

מדור אחודה חידה – קדושים

[ה] חידה. במדרש כאן בפרשה שעשרת הדברות כלולים בפרשה זו, ולא תחמוד מרומז בואחבת לרעך כמוך, וצ"ב מה השייכות ביניהם.

תשובה.

בספר ארץ צבי להגאון רא"צ פרומר ביאר משום דעיקר פעולת האדם בענין לא תחמוד הוא לקיים, ואחבת לרעך כמוך, כי בנוהג שבעולם אם יראה אדם אצל בנו כל מטמוני עולם הזה וכל מאוויו רק ישיש וישמח ולא יתקנא, כי כל מה שיש לבנו חשוב כאילו היה לו בעצמו. וזו הדרך להציל מלא תחמוד שיתענג על רב טוב של רעהו כאילו היה לעצמו כל אלה.

[ו] חידה. איזה לאו בפרשה לגבי חלק מדיניו נאמר אף לבן נח ולגבי חלק מדיניו לא נאמר אצל גוי.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

תשובה.

החינוך במצוה רל"ב כתב לא להכשיל בני ישראל לתת להם עצה רעה, והקשה המנחת חינוך הלא איסור של לפני עור נאמר גם לגוי, וכמו שכתב החינוך בהמשך דבריו שמוזהרים ישראל שלא למכור לגוי ביום אידם דברי ע"ז. וכתב המנחת חינוך שדוקא להכשיל גוי באיסור על זה נאמר לפני עור, אבל להשיאו עצה שאינה הוגנת לא נאמרה לאו זה אצל גוי. ודברי החינוך שאמר שאיסור לפני עור הוא רק בישראל, מיירי באיסור להכשילו בעצה שאינה הוגנת. וע"ע בשו"ע יו"ד סי' סב שהובאו בפר"ח ובפמ"ג דברי שו"ת אמנות שמואל דכל דבר שמותר לישראל לעשות ואינו אסור אלא לבן נח אין בו משום לפני עור על הישראל.

[ז] חידה. מדוע באיסור לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר לא גזרו עד חצות כמו בכמה דברים שגזרו.

תשובה.

הגר"מ קרליבך בקובץ אליבא דהלכתא (קובץ פו) דן בזה מדוע לא עשו סייג דחצות במצות ביומו תתן שכרו. והביא לתרץ בשם בנו ר' בנימין בינוש דיסוד דין חצות אינו חובת גברא להתרחק מלבוא אל הספק, אלא יסוד דין קביעות זמן חדש בעיקר המצוה, ולכן דין חצות לא נאמר אלא כאשר החיוב נתפס ביום או בלילה, שיש לו זמן חצות, אך חובת הפרעון מדין כל תלין אינו תלוי ביום או בלילה, אלא בעונה, ומשו"ה לא נאמר בזה דין חצות, שכן בעונה אין נתפס דין חצות. עוד תירץ דאין המצוה נתפסת בעצם היום או הלילה, כי אם שהמצוה הוא שיתקיים הפרעון בלא איחור לעונה אחרת, ולכן לא תיקנו הקדמה לחצות. עוד תירץ דדין הרחקה עד חצות נאמרה במצוות המוטלות אקרקפתא דגברא, כגון מצות ק"ש, וכן אכילת קדשים המוטלת על הבעלים לאכול את הבשר לפני חצות להרחיקו מן העבירה, פרט למצות ביומו תתן שכרו שעיקרו הוא משום זכותו של הפועל, ומאחר שאין זכותו של פועל אלא עד סוף הזמן, ממילא אי אפשר שיתחייב הבעה"ב ליתן עד חצות.

[ח] חידה. מתי הוכח תוכיח את עמיתך ואימתי יש לדונו לכהן זכות? [ושאלה זו גם כלפי הרב, שמחד מצינו הוכח תוכיח אפילו את רבו, ומצד שני אם ראית ת"ח שעבר עבירה אל תהרהר אחריו ביום שבוודאי עשה תשובה].

תשובה.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

החפץ חיים בכלל ד אות ד בבאר מים חיים אות יח הביא את דברי היד הקטנה שת"ח שעשה עבירה אסור להרהר אחריו שבוודאי עשה תשובה, שהוא הדין שאסור להוכיחו כי בודאי עשה תשובה, ורק בשעת מעשה כשעדיין לא היה סיפק בידו לשוב בתשובה, חובה עליו להוכיחו, והח"ח מפקפק על דבריו וסובר שאם כוונתו לקיים מצוות תוכחה בוודאי שמותר, והביא מדברי שו"ת חוות יאיר שכתב שאע"פ שעלינו לתלות שבוודאי שב, מ"מ פסול הוא לעדות עד שנדע בוודאי שחזר בתשובה, ולכן מצד מצות תוכחה חובה עליו להוכיחו אף יום או יומיים אחר המעשה, ומ"מ צריך לדנו לכף זכות. וכתב בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' קלט) שאם עבר זמן רב מעשיית העבירה יש לסמוך על שיטת היד הקטנה ויהיה אסור להוכיחו על מעשהו כי בוודאי עשה תשובה. וכל זה אם ידוע לנו שהטא פעם אחת, אבל אם ידוע שהטא הרבה פעמים, כתב בשו"ת מנחת יצחק (שם) שהוא בחזקת בעל עבירה, עד שנדע בוודאי שעשה תשובה. ובאגלי טל פירש טבעו של אדם הוא, שבראותו את חברו עושה מעשה רע, הריהו כבר מוחזק בעיניו לרשע, ואף אם אח"כ יראה בו דבר שאפשר לדון אותו לכף זכות, גם כן ידון אותו לכף חובה, לפי שבעיניו הוא כבר טבוע בחותם הרשע. אולם אם היה מוכיח אותו, אז אולי היה מצדיק את עצמו בפניו, או היה מקבל על עצמו ששוב לא יעשה כדבר הזה, וממילא היה דן אותו לכף זכות בפעם האחרת. לפיכך אמרה תורה, הוכח תוכיח את עמיתך, בראותך בו עוון, וממילא לא תשא עליו חטא, לא יחשב לך לחטא כל מה שעשה אחר כך, לפי שתוכל לדון אותו לכף זכות. וע"ע בשל"ה שכתב דאף שהחויב הוא לדון את חבירו לכף זכות, אם רוצה לבוא לידי בירור הענין לשם שמים, כדי שבאם חטא יקיים מצות הוכח תוכיח ולדבר עמו בנחת ובהשקט, אז מצוה עבדי, ובלבד שיכוון לבו לשמים.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג' שאלות והערות בפרקי אבות-פ"ג

לימוד תורה בלחש

שאלה. משנה ב. מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר שנאמר (איכה ג') ישב בדד וידום כי נטל עליו, ופירש הברטנורא שם וידום – לשון קול דממה דקה, בדרך השונה יחידי שהוא שונה בלחש: וצ"ע דאדרבה מצינו בעירובין נד. שאסור ללמוד בלחש, וברוריה בעטה בתלמיד אחד ששנה בלחש, ולמדו מחיים הם למוציאיהם וכו' אלא למוציאם, וא"כ איך הילפותא כאן היא על לימוד בלחש.

תשובה.

אולי צ"ל שהכונה היא שאפילו שאדם במצב כזה שאינו יכול ללמוד בקול רם, מחמת כל מיני סיבות ויכול ללמוד רק בלחש בכל אופן אם עוסק בתורה הקב"ה קובע לו שכר וזה מה שילפינן מהפסוק.

שלושה שאכלו ואין מדברים בר"ת

שאלה. משנה ג. רבי שמעון אומר שלשה שאכלו על שלחן אחד ולא אמרו עליו דברי תורה כאילו אכלו מזבחי מתים, צ"ע מדוע דווקא שלושה ולא שנים, הרי לעיל כבר שנינו במשנה ב' ר"ח בן תרדיון אומר שנים שיושבין ואין ביניהם ד"ת הר"ז מושב לצים.

תשובה.

באמת מצינו במסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא ב פרק לד, שאפילו שנים. וצ"ע ממתני' רבי חנניא בן תרדיון אומר כל שנים ושלשה שהם יושבים בשוק ואין ביניהם דברי תורה הרי זה מושב לצים שנאמר ובמושב לצים לא ישב (תהלים א' א'): רבי אלעזר בן רבי צדוק אומר כל שנים ושלשה שהן יושבים ואוכלים על שלחן אחד ואין אומרים עליו דברי תורה כאילו הן אוכלים זבחי מתים שנאמר כי כל שלחנות מלאו קיא צואה בלי מקום (ישעיה כ"ח ח'): רבי הלפתא איש צפורי אומר כל שנים ושלשה שהן יושבים בשוק ויש ביניהם דברי תורה השכינה נגלית עליהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו (מלאכי ג' ט"ז):

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג' תורה עם דרך ארץ?

שאלה. משנה ה, רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, וצ"ע הלא לעיל פ"ב מ"ב אמרו יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ וכו', וא"כ מדוע כאן אמרו שהמקבל ע"ע עול תורה מעבירין ממנו את עול הדרך ארץ.

תשובה.

צ"ל שיפה ת"ת עם דרך ארץ זהו הדרגא הראשונה, אבל מי שזוכה להתעלות יותר אז מעבירין ממנו לגמרי עול דרך ארץ, וראה מש"ג בבית הבחירה למאירי מסכת אבות פרק ג, וזה לשונו: רבי נחוניא בן הקנה אומר כל המקבל עליו עול תורה מעבירין בו' אחר שעול תורה תעביר ממנו עול מלכות כי המלכות לא תטריחהו לעבודתה אחר שהוא נותן לבו להתבודדות ועול דרך ארץ ר"ל התעסקות בענייני העולם כי חבריו ושכניו וקרוביו יעסקו במלאכתו ויעזרוהו בה עד שלא יצטרך הוא ליבטל ממנה וזהו שדרשו במקום אחר לקמן פ"ו חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות כלומר שהחירות משעבוד המלכות והזמן יקרהו בעבור דבר הלוחות וכל הפורק ממנו עול תורה ר"ל שמאבד זמנו בעסקי העולם ואינו נותן לבו להתבונן בתורה ובדרכיה ובמצותיה נותנין עליו כו':
וראה עוד דברי הרמב"ם בסוף הלכות שמיטה ויובל שמי שנשאו לבו ופרק מעל צוארו עול ההחשבונות הרבים הרי זה נתקדש קדשים וכו'.

ללמוד ביחידות.

שאלה. משנה ו רבי הלפתא איש כפר חנניה אומר עשרה שיושבין ועוסקין בתורה שכינה שרויה ביניהם וכו' ומנין אפילו אחד שנאמר (שמות כ') בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך: וצ"ע הא איתא בתענית ד"ז. שדברי תורה אין מתקיימין ביחידי, וחרב על שונאיהם של ת"ח שעוסקין בתורה לבד, וא"כ חז"ל הפליגו בגנותו של הלומד יחידי, וכאן מבואר ששכינה כנגדו ומשמע שאין בזה חסרון.

תשובה.

בספר דף על הדף תענית דף ז עמוד א הביא כמה תשובות ליישב שאלה זו

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

בעיון יעקב על העין יעקב על ברכות (ו' ע"א) הקשה מדברי הגמ' בברכות (שם): מנין שאפילו אחד שעוסק בתורה ששכינה עמו, (שמות כ' כ"א) בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך. ע"כ. ואם היא עבירה ללמוד ביחידי איך יתכן להיות שהשכינה עמו.

ותירץ שם דהא דיש איסור ללמוד ביחידי, הני מילי היכא דאפשר לומר לו ללמוד עם חברותא, אבל היכא שאין לו חברותא יותר טוב שילמוד יחידי מאשר שיתבטל. ועוד תירץ שם דדוקא בתורה שבעל פה שצריך חידוד אסור ללמוד יחידי, אבל בתורה שבכתב שאין צריך כל כך הרבה חידוד מותר ללמוד לבד. עכ"ד.

בשו"ת שבט הקהתי (ח"א סי' שמד) עמד בקושי' זו ותירץ עפמ"ש בספר חסידים (סימן תתק"מ) וז"ל: יש אדם מצליח בלימודו כשהוא עוסק לבד יותר ממה שהיה לו חבר. ע"ש. ולפ"ז ניהא דהגמרא בברכות איירי באחד שלומד יותר טוב בעצמו מאשר עם חבר, ולכן שכינה עמו גם כשלומד יחידי עכ"ד.

ידי"נ הרה"ג ר' גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א (בעל "גם אני אודך") כתב בקובץ אור תורה (סי' קכ"ג) בזה: נראה לתרץ בס"ד בשני אופנים. א) הגמרא בתענית איירי כשלומד בפעם ראשונה, שאז חייב ללמוד עם חברותא שלא ילמד בשיבוש, אולם הגמרא בברכות איירי שחוזר תלמודו, ואז יכול גם לחזור לבד דליכא למיחש שישתבש. וק"ל. ויעויין בשו"ת מעדני מלכים על יו"ד, לזקני הגר"ל רבינוביץ שליט"א (זצ"ל) (ח"א סימן קע"ד, עמוד רס"א, אות ז') שכתב וז"ל: גמרא חדשה רצוי ללמוד בחברותא, אבל חזרה אפשר ללמוד גם לבד, אם אין חבר מתמיד. עכ"ל. ודו"ק.

ב) עוד נראה לענ"ד לתרץ בס"ד עפמ"ש היעב"ץ (בסידורו בהקדמה ד"ה ולכבוד), דבארץ ישראל מותר ללמוד יחידי ואין לחוש, דאירא דארץ ישראל מחכים (בבא בתרא דף קנ"ח ע"ב). ע"כ. ולפ"ז י"ל "הא לן והא להו" (שבת דף ט' ע"ב) דהגמ' בברכות איירי כשלומד בא"י (וכל מקום, קאי על כל מקום בארץ ישראל), ולכן שכינה עמו אף כשלומד יחידי, ואילו הגמרא בתענית איירי שלומד בחו"ל שאז חוטא אם לומד יחידי, ואתי שפיר בעז"ה.

והוא כותב עוד: העיר על דברי היעב"ץ הבה"ח שלום מושקוביץ נ"י דרש"י באבות (פר' ו' משנה ג') כתב דאחיתופל מצא לדוד שהיה עוסק בתורה אמר לו מדוע אתה לומד יחידי ע"ש. הוינן דאף שדוד היה בארץ ישראל אמר לו אחיתופל שאסור ללמוד יחידי. עכ"ד. וכדי להצדיק את הצדיק, היעב"ץ, נראה לתרץ דמצינו הרבה פעמים בש"ס "אדם חשוב שאני", וכתב רש"י (שבת נ"א ע"א בד"ה אדם) דהרואה אדם חשוב מיקל עומד ומיקל יותר. ע"כ. ולפ"ז אתי שפיר דאחיתופל אמר לדוד שלא ילמד יחידי אפילו בארץ ישראל, שהרואה אותו שלומד יחידי ילמד להקל יותר וילמד יחידי גם בחוץ לארץ. והבן.

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

עוד כתב הגר"ג רבינוביץ (שם): ובמעדני אשר (גליון ס"ט במדור "מכתבים למערכת") תירץ חכם אחד עפ"מ"ש בשו"ת מהר"ם מיניץ (סימן ס"ה) דבזמנינו שיש הרבה ספרים מותר ללמוד יחידי, דהספרים הם חבריו ע"ש. ולפ"ז א"ש דהגמרא בברכות מיירי בזמן שיש ספרים כגון בזמנינו. ומדוייק דמיירי בזה"ז מהלשון מנין שאחד "שיושב", שדוקא בזמן הזה שירד חולי לעולם מותר לשבת (כבמגילה כ"א ע"א), ולכך מותר ללמוד לבד, מה שאין כן הגמ' בתענית מיירי בזמנם כשעדיין לא היו ספרים והיו לומדים הכל בע"פ עכ"ד. אך יש להעיר על תירוץ זה, דבגמרא תענית ליתא ללשון "יושבין". אולם בשני מקומות בגמ' שהובאה סוגיא זו, בברכות דף ס"ג ע"ב ובמכות דף י' ע"א, איתא: הרב על שונאיהם של תלמידי חכמים "שיושבים" בד בבד ועוסקים בתורה וכו' ולא עוד אלא שחוטאים וכו'. ע"כ. הרי שגם הזכירו "שיושבין" והיינו בזמן הזה שירד חולי לעולם ולומדים מיושב עם ספרים, ואעפ"כ נקראו חוטאים שלומדים לבד, והדרא קושיא לדוכתא.

עוד כתב הנ"ל בקובץ אור תורה (כסלו תשס"ו ע' קצד): נלע"ד עוד ב' תירוצים. א' נראה לתרץ שאם הרב לומד יחידי לעצמו, שמכין את השיעור ללמוד עם התלמידים, או אדם שלומד יחידי כדי שיוכל לכתוב חידו"ת והערות ויאיר בזה לרבים, שכינה עמו, שהרי המטרה שילמדו יחד ומקיים זאת לבסוף. משא"כ אם לומד יחידי, בלא שום מטרה ללמוד אח"כ עם אחר ולעזור לו, או לכתוב חידו"ת, זה נקרא חוטא, שלא מקיים המטרה שילמדו יחד.

ב) עוד נראה לתרץ עפ"מ"ש בספר אורות אלים לבעל פלא יועץ זצ"ל (על מס' ברכות דף ס"ג ע"ב) וז"ל: וכמה עונשים הנאמרים לעוסקים בד בבד בתורה. הן אמת כי קשה למצוא חבר טוב, ולפעמים מחבלים זה את זה בהלכה אשר היא עד אבדון, ובאים לידי שנאה ותחרות וכהנה רעות, וכי כי הא בודאי ההעדר טוב, ובד קודש ילבש עכ"ל. ולפ"ז י"ל שהגמרא בתענית מיירי שיש לו חבר טוב שלא בא אתו לידי שנאה ותחרות ובכ"ז הוא לומד יחידי, אולם הגמ' בברכות מיירי שבא עם החברותא שלו לידי שנאה ותחרות ומחלוקת, ובאופן כזה צריך ללמוד לבד.

ג) שאלתי להגר"ח קנייבסקי שליט"א סתירה זו מזמ' ברכות לגמ' תענית, וכתב לי לתרץ וז"ל: אין הייב כל היום ללמוד עם חבר, רק קצת. עכ"ל. ואתי שפיר.

רוח הבריות נוחה הימנו

שאלה. משנה י, הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו וכו', וצ"ע הרי איתא בכתובות קה : אמר אביי האי צורבא מרבנן דמרחמין ליה בני מתא (והיינו ת"ח שבני

משיב כהלכה אחרי מות-קדושים

שו"ת בעניני הפרשה – ושו"ת פרקי אבות ג'

העיר אוהבין אותו) לאו משום דמעלי טפי (אין זה משום מעלתו) אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא, וא"כ חזינן שם ששייך שרוח הבריות נוחה הימנו ובכל אופן אין רוח המקום נוחה ממנו.

תשובה

בהערות מקור מים חיים בראשית פרשת וישלח כתב

ובספר בן פורת יוסף דף פ"ד ריש ע"ב, וזה לשונו, דאיתא במשנה פרק ג' דאבות הוא היה אומר כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו, וכל שאין רוח הבריות נוחה הימנו, אין רוח המקום נוחה הימנו, ויש להבין א) למה לי כפל, ב) הא אמרו בש"ס (כתובות ק"ה ב) האי צורבא מרבנן דמרחמי ליה בני מאתיה לא משום דמעלי טפי אלא משום דלא מוכח להו במילי דשמיא וכו' והוא היפוך הנ"ל, ג) לשון נוחה הימנו צריך הבנה, ובשם מורי זלה"ה שמעתי כי המקום ברוך הוא משרה רוחו על הדור בשבילו, שהוא מרכבה לקדושה עליונה, וממנו נמשך רוח המקום לבני דורו שנוחה ושורה עליו, וזהו שאמרו רוח המקום נוחה הימנו, ודברי פי חכם חן: